

Dag lange, blozende zomer ! Dag warme vakantie !

Wij duiken weer een vers schooljaar in. En netjes op tijd zwemt ook een verse VON - INFORMATIE met je mee !

Ga er alvast rustig bij zitten, trakteer jezelf nog eens op een kop koffie en lees dan wat ijverige mensen voor je neerschreven:

1. PRAKTIJK

Een sociolinguïstisch experiment in het Middelbaar Onderwijs ?

Het is vaak moeilijk voor de leraar-Nederlands om het vak taalbeschouwing in het hoger middelbaar onderwijs een zinvolle inhoud te geven. Zelfwerkzaamheid van de leerlingen komt op het eerste gezicht niet in aanmerking. Beschouwingen over het verschijnsel taal gaan nogal eens verloren ofwel in uiteenzettingen over taalverwantschap, taalverandering en andere min of meer wetenswaardige aflatertjes van de linguïstische activiteit van een paar decennia geleden, ofwel in emotionele uitspraken die in wezen niet van beter allooi zijn dan het romantische „De taal is gansch het volk“. Vrij recent zijn daar, als residu van de sociolinguïstische activiteit van de laatste jaren, een paar thema's bij gekomen die de complexe relatie taal-individuele gemeenschap onder ogen nemen. Die tendens verdient aanmoediging, en er moet naar adequate methodes uitgekeken worden om de leerlingen actief bij zo'n onderzoek te betrekken.

In het volgende wil ik een voorstel doen voor een klein project dat wellicht de moeite loont. Het volgt uit een wetenschappelijk onderzoek dat een student van de Universiteit Antwerpen in het academiejaar 1975-76 gewijd heeft aan externe herkenbaarheid (situeerbaarheid) van diverse Nederlandse dialecten in België, aan hun verstaanbaarheid en de appreciatie die ze krijgen, en vooral aan de onderlinge

afhankelijkheid van die twee laatste oordelen.

Uitgangspunt voor de studie waren de volgende stellingen :

- Dialekten zijn volwaardige uitdrukkingsmiddelen in een bepaald milieu.
- Buiten dat milieu vermindert de kommunikatiewaarde door de geringere verstaanbaarheid, die de luisteraar dwingt meer op de vorm te gaan letten dan op de inhoud.
- De moeilijkheden die een luisteraar ondervindt, worden over het algemeen doorvertaald naar depreciërende oordelen over de aangeboden taalvorm : wat niet goed verstaan wordt, wordt ook vaak „lelijk” gevonden, of zelfs „niet om aan te horen”. Dergelijke oordelen worden wel eens op de spreker zelf overgedragen.

Het onderzoek werd gehouden bij 72 inwoners van Duffel, een gemeente vlak bij Lier. De proefpersonen kregen fragmentjes van verhalen in 14 verschillende dialecten uit heel Vlaams-België te beluisteren. Bij elk fragment kregen zij 3 opgaven :

- Op een blind kaartje met enkel de provinciegrenzen erop aangeduid, moesten zij met een kruisje de plaats aanduiden waar ze dachten dat de taalvorm vandaan kwam.
- Op een vijfpuntschaal moesten ze aangeven of ze het dialect „heel goed - goed - min of meer - slecht - heel slecht” verstonden.
- Eveneens op een vijfpuntschaal moest de appreciatie aangeduid worden : „heel mooi - mooi - noch mooi noch lelijk - lelijk - heel lelijk”.

Op de resultaten voor de eerste vraag ga ik hier niet in : de bedoeling was uitsluitend om na te gaan in hoeverre de proefpersonen weet hebben van het bestaan van verschillende dialect-„gebieden”.

Van meer belang zijn in onze optiek de antwoorden op de twee overige vragen.

1. Verstaanbaarheid

Zoals verwacht mocht worden, zijn enkel de dialecten uit Antwerpen en Vlaams-~~Brabant~~ voor de inwoners van Duffel goed verstaanbaar : als wij een waarde 5 toekennen aan elk antwoord „heel goed”, 4 aan „goed”, enz. tot 1 „heel slecht”, dan krijgen wij de volgende totalen : voor Lier 93,9 % verstaanbaar, Mol 88,3 %, Grimbergen 82,8 %, Kuntich 80,6 %; alleen het vlug gesproken fragment uit Wuustwezel krijgt een vrij lage waarde : 73,6 %. Van de overige dialecten halen enkel twee

uitzonderlijk langzaam en duidelijk gesproken fragmenten vrij aanzienlijke waarden : Uikhoven (Limburg) en Dudzele (W.-Vl.) allebei met 77,5 %. De 7 andere komen niet aan driekwart van de maximaal haalbare kwotering : Oosteeklo (O.-Vl.) 70,8 %, Bambrugge (O.-Vl.) 69,7 %, Lozere (O.-Vl.) 66,1 %, Dikkebus (W.-Vl.) 63,6 %, Belsele (O.-Vl.) 59,2 %, Menen (W.-Vl.) 58,1 % en Bree (Limburg) 53,6 %. De percentages zijn als volgt berekend : alle toegekende waarden worden opgeteld, en de som gedeeld door de maximaal haalbare waarde ($5 \times 72 = 360$).

2. Appreciatie

Over het algemeen houden de informanten zich op de vlakte voor de dialecten waar ze vrij goed mee vertrouwd zijn, i.c. de „Brabantse” uit Antwerpen en Vlaams-Brabant, waarbij ook nog het erg „Brabants” aan-doende dialect van Bambrugge (streek van Aalst) gevoegd mag worden : over het algemeen geven ze gewoon waarde 3 (noch mooi noch lelijk), in de grond een heel redelijk en in alle geval van linguïstisch standpunt uit het enige aanvaardbare standpunt. Voor de als vreemd ervaren dialecten beslist grotendeels de verstaanbaarheid : hogere waarden worden vooral toegekend voor Dudzele (71,4 %), in mindere mate voor Dikkebus, Uikhove, Oosteeklo en Lozere (allemaal 60 % of meer), en het minst geapprecieerd worden Menen, Belsele en Bree (minder dan 60 %).

3. Dat Menen, Belsele en Bree voor beide oordelen de laatste plaats innemen is natuurlijk niet toevallig, en de tendens die daar voor zorgt, wordt nog eens speciaal in het licht gezet door de volgende waarneming : als wij de meldingen voor verstaanbaarheid en appreciatie een voor een gaan vergelijken, blijkt het volgende : „heel mooi” wordt praktisch uitsluitend gegeven als het dialect voor dezelfde beoordelaar ook „heel goed” verstaanbaar is (31 van de 41 opgaven); „mooi” korrespondeert met „heel goede” of „goede” verstaanbaarheid (samen 195 van de 262 meldingen); „lelijk” met „matige” of „slechte” verstaanbaarheid (101 van de 157 meldingen), en „heel lelijk” wordt - overigens heel zelden - praktisch uitsluitend gegeven als men het fragment „slecht” of „heel slecht” verstaan had (8 van de 9 gevallen).

4. Enkele sociaal bepaalde verschillen

Een verdere gedetailleerde behandeling leert dat zowel de verstaanbaarheid als de appreciatie van dialecten het grootste is bij wat men de sociale middenklasse kan noemen (vooral intellectuele beroepen, waarvan

dat van leraar wel een van de meest typische is); de capaciteit om dialecten te verstaan neemt bovendien duidelijk toe met de leeftijd van de informanten, maar de appreciatie is groter bij jongeren dan bij ouderen.

Ik beperk mij tot het geven van deze algemene tendenzen, waar ieder naar believen beschouwingen aan kan vastknopen.

Over naar het voorstel voor de klassepraktijk : wie niet a priori alles verwerpt waarbij een paar cijfertjes komen kijken, kan twee dingen doen :

- In de klas een bandje met verschillende dialecten laten beluisteren, en de leerlingen een beoordeling laten geven van elk fragment (natuurlijk niet vooraf het verband tussen beide gegevens uitleggen !). Eventueel kan ook de vraag naar de situeerbaarheid toegevoegd worden. Als de klas groot genoeg is, of als resultaten van verschillende klassen bijeengevoegd kunnen worden, kan genoeg materiaal verkregen worden voor een vergelijking van de resultaten met die van het boven geschetste onderzoek.

- Men kan ook de leerlingen als opdracht geven alleen of in groepjes interviews te gaan maken bij ouders, kennissen, enz. Met wat geluk en veel organisatietalent is bij de informanten dan zelfs een primitieve sociale stratifikatie te verwezenlijken (verschillende leeftijds-kategorieën, mannen-vrouwen, mensen met hoge/lage werkkring, enz.). Het hele onderzoek kan zo tot een boeiend experiment worden, waar heel wat voorafgaand overleg voor nodig is.

Twee moeilijke problemen nog :

- Hoe komt men aan een bandopname met geschikt materiaal ? Die kunt u aanvragen bij ondergetekende op het genoemde adres : bandje (tape of cassette) opsturen en postzegels voor de retourzending bijvoegen.

- De meeste taalleraars zijn geen bollebozen in statistiek. Dat hoeft ook niet als u het aantal indelingskriteria voor de informanten niet gaat overdrijven : zie dat u ten hoogste tot 12 verschillende groepjes komt (b.v. mannen van 20-25 jaar met lage sociale status, vrouwen van 40-45 met hoge status, enz.). Op die manier blijft het telwerk echt wel binnen heel redelijke perken.

Nog een opmerking : ook als u niet van experimenten houdt, mag u het bandje aanvragen : in alle geval lijkt de verzameling fragmentjes

wel boeiend didaktisch materiaal.

En dan nog een laatste opmerking : wie belang stelt in de uitgewerkte resultaten van het onderzoek kan binnen enkele maanden terecht in het tijdschrift Taal en Tongval, dat de volledige tekst van het artikel zal publiceren (waarschijnlijk april-mei 1977).

G. De Schutter
Universiteit Antwerpen
(UIA)
Universiteitsplein 1,
2610 Wilrijk

II. BOEKBESPREKINGEN

Nader komen

tot poëzie

Bespreking van enkele boekjes die zich met dit probleem bezighouden.

- 1. TAAL ER NAAR een inleiding tot het lezen van poëzie
S.G. van Campen - uitgeverij NIB
verdelers: Noordnederlands Boekbedrijf - Paleisstr. 23
Antwerpen
- 2. RONTGENSTRALEN DOOR MODERNE POEZIE
Drs.J.H.Caspers en J.G.M.Weck - uitg. Versluys
verdelers: idem NNB Paleisstraat - Antwerpen
- 3. IK ORENSNIJDER teksten omtrent moderne poëzie in Vlaanderen en Ned.
Hugo Brems - uitgeverij De Nederlandse
Boekhandel Antwerpen
- 4. DE BREKENDE SLEUTEL moderne poëzie geanalyseerd
Hugo Brems - uitgeverij idem De Ned.Boekh.